Jongere bouwkunst en stedebouw

1800-1945

Monument
Inventarisa
Project (M

COLOFON

Uitgave
Provinciaal Bestuur van Zuid-Holland
Koningskade 1
2596 AA 's-Gravenhage
telefoon 070 - 3116611

Samenstellers
M. van Ingen
drs S.R. Jonkergouw
drs A.F.J. Niemeijer
drs L.A. Nizet
ir Th.A.J. Schiere
drs E.B. de Snoo - van de Garde
ing. M. Spooren
drs B.L. Sprinkhuizen
ir M. Verwey

Begeleidingscommissie
L.J. van den Boogert
D. Brouwer de Koning
drs R. Daalder
drs Th.M. Elsing
W. de Jong
ir J.G. Wegner

Vormgeving
Facilitaire Dienst, Bureau Vormgeving

Druk
Facilitaire Dienst, Bureau Reproductie

's-Gravenhage, november 1991

HISTORISCH-GEOGRAFISCHE BESCHRIJVING

BEBOUWINGSKARAKTERISTIEK EN STEDEBOUWKUNDIGE TYPOLOGIE

INVENTARISATIE

HISTORISCH-GEOGRAFISCHE BESCHRIJVING

september 1989
B.L. Sprinkhuizen

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING

2. FYSISCHE GESTELDHEID
   2.1. Afwatering

3. GRONDGEBRUIK EN LANDSCHAPSSTRUCTUUR
   3.1. Agrarisch grondgebruik
   3.2. Niet-agrarisch grondgebruik
   3.3. Visuele karakteristiek

4. INFRASTRUCTUUR
   4.1. Wegen
   4.2. Wateren en dijken
   4.3. Spoorwegen
   4.4. Openbare nutsvoorzieningen

5. NEDERZETTINGEN
   5.1. Algemeen
   5.2. Kernen
      5.2.1. Zevenhoven (Westeinde)
      5.2.2. Noordeinde
      5.2.3. Noordse Dorp en Noordse Buurt
   5.3. Verspreide bebouwing

LITERATUURLIJST

VOORNAAMSTE GEBRUIKTE KAARTEN

BIJLAGEN

1. INLEIDING

De gemeente Zevenhoven ligt in het uiterste noordoosten van de provincie Zuid-Holland in de Rijn- en Gouwestreek. Het grondgebied grenst (N.O.Z.W.) aan de gemeenten Nieuwveen, De Ronde Venen (Utrecht), Nieuwkoop en Ter Aar. De grenzen van de gemeente zijn historisch-juridisch van oorsprong. De oostgrens wordt landschappelijk gevormd door de Kromme Mijdrecht.
Op 1 januari 1988 bedroeg het aantal inwoners 2.790 bij een oppervlakte van 1.661 ha. Hiermee kwam de bevolkingsdichtheid op 174 inwoners/km² landoppervlak.
De gemeente bestaat uit de kernen Zevenhoven, Noordeinde, Noordse Buurt, Noordse Dorp en een klein deel van Noorden.

2. FYSISCHE GESTELDHEID

Zevenhoven behoort tot het oorspronkelijke veengebied van Zuid-Holland. Nadat het bruikbare veen was weggebaggerd en de hierdoor ontstane plassen waren drooggemaakt, kwam de onderliggende laag van oude zeeklei-afzettingen aan de opppervlakte te liggen. Op verschillende plaatsen ligt hier nog wat venig materiaal, zoals restveen en katteklei (bagger). Dit geldt voor de Polders Zevenhoven en Nieuwkoop.
Op de bovenlanden langs de Kromme Mijdrecht bestaat de bodem nog steeds uit de oude bosveenlaag. Aangezien dit van slechte kwaliteit was voor de turfwinning, is het niet uitgeveend.
De Polder Noordse Buurt in de zuidoosthoek van de gemeente werd minder diep uitgeveend dan de Polder Zevenhoven, waardoor er een dikke laag restveen in deze polder is achtergebleven.

Het wel of niet vervenen bracht aanzienlijke niveauverschillen met zich mee. De uitgeveende droogmakerijen liggen rond de 5 meter -NAP, de iets minder verveende Noordse Buurt op ongeveer 3 meter -NAP, terwijl de gronden langs de Kromme Mijdrecht zich aanmerkelijk hoger bevinden op zo'n 1 meter -NAP.
Het veen op deze bovenlanden lag van oorsprong nog hoger, maar na ontwatering in verband met de ontginning van dit gebied, is het door inklinking 1 tot 2 meter gedaald. Een vergelijkbare strook bovenland is de lintbebouwing van het dorp Zevenhoven, dat nooit is afgegraven.

2.1. Afwatering

De afwatering van de polders vindt geheel kunstmatig plaats, als logisch gevolg van het afgraven en dalen van de grond. Het deel van de Polder Nieuwkoop in de gemeente valt onder het beheer van het hoogheemraadschap Rijnland en loost op diens boezemwateren. De rest van de gemeente behoort tot het hoogheemraadschap Amstelland en loost zijn water op de Kromme Mijdrecht.
De 18 windmolens, die begin 19e eeuw de Polder Nieuwkoop droogmaalden, werden in 1872 vervangen door enkele stoomgemalen, die op hun beurt in 1894 plaats moesten maken voor één nieuw stoomgemaal aan de Schoutenvaart, gelegen in de gemeente Ter Aar.
Een deel van de windmolens, die de Polder Zevenhoven bemaalden, maakte in 1873 plaats voor twee stoomgemalen. Met het ombouwen van het bovenstoomgemaal de "Uphof" (1872) tot een elektrisch gemaal, verdwenen rond 1920 ook hier de windmolens. Het ondergemaal werd gesloopt. In 1988 is het nieuwe gemaal "Kromme Mijdrecht" in gebruik gesteld ter vervanging van het gemaal Uphof. Hiermee wordt zowel de Polder Zevenhoven als de Noordse Buurt bemalen.
De gecombineerde Noordse- en Voordijkse Polder ten slotte, werd bemalen door een elektromotor, sinds de droogmaking van de Noordse Buurt in 1958.

3. GRONDGEBRUIK EN LANSCHAPSSTRUCTUUR

3.1. Agrarisch grondgebruik

De aanwezigheid van veen in het Zevenhovense gebied heeft het grondgebruik in de gemeente vanaf de tijd van de ontginningen bepaald. Na de ontsluiting van het veen in de 12e eeuw, werd er aanvankelijk zowel veeteelt als landbouw bedreven. Door de ontwatering van het veen ging de bodem sterk inklinken, waardoor het te nat werd voor akkerbouw. Na een bescheiden aanvang in de voorgaande eeuwen, begon men in de 16e eeuw in dit gebied met de massale afgraving van het veen ten behoeve van de turfwinning. De vraag naar turf als brandstof werd steeds groter, voornamelijk vanuit de grote steden. De plassen die ontstonden, doordat het veen diep werd weggebaggerd, werden steeds omvangrijker. Rond 1790, toen het uitvenen hier tot stilstand kwam, trof men dan ook één groot plassengebied aan.
Na het droogmaken van de uitgeveende Polders Nieuwkoop (1809) en Zevenhoven (1813) werd de grond opnieuw in cultuur gebracht. Aanvankelijk waren de oogsten overvloedig op de aan de oppervlakte gekomen zeeklei, maar de gronden raakten snel uitgeput. Men moest hierdoor deels overgaan op grasland voor de veehouderij, die ook de benodigde mest moest leveren. Zo werd er rond 1850 in het zuiden en oosten van de droogmakerijen op de slechtere kleigronden vooral grasland aangetroffen, terwijl er op de betere gronden aan weerszijden van de kern Zevenhoven akkerbouw werd bedreven.
De nauwelijks afgegraven gronden langs de Kromme Mijdrecht en de half uitgeveende gronden in de Noordse Buurt waren in deze tijd, voor zover dit mogelijk was, als grasland in gebruik. Er is hier maar weinig turf gestoken vanwege de slechte kwaliteit van het veen. De Noordse Buurt Polder bestond voor een groot deel uit petgaten en legakkers. Het bovenland langs de rivier had brede sloten als gevolg van het steeds maar uitbaggeren ervan om het ingeklonken veen op te hogen. Deze gebieden waren hierdoor te nat om zonder meer akkerbouw op te bedrijven.

De verkaveling in de Polders Nieuwkoop en Zevenhoven is een rationele strokenverkaveling met gelijke rechthoekige kavels, ontstaan na de droogmaking in 1809 en 1813. De structuur is globaal oost-west gericht.
De oude Voordijkse- en Noordse Buurt Polders hebben in 1850 nog de oorspronkelijke Middeleeuwse slagenverkaveling.
In de periode 1800-1940 is er, wat betreft het grondgebruik, niet veel veranderd in de gemeente Zevenhoven. Er vond enige herverkaveling plaats, waardoor met name de akkerbouwgronden aan weerszijden van de weg tussen de kernen Noordeinde en Zevenhoven in grotere kavels werden ingedeeld.
Na droogmaking van de Polder Zevenhoven had men hier vanaf het begin veel last van kwelwater. Het kostte veel moeite het waterpeil in de hand te houden. Deze situatie duurde voort totdat de Zevenhovense molens in 1841 verbeterd werden. Hierna werden de gronden beter bruikbaar voor de landbouw.
In 1938 werd de beslissing genomen om de half-verveende Noordse Buurt Polder uiteindelijk droog te maken, in het kader van de tewerkstelling van werklozen. Door de tussenkomst van de oorlog vond dit echter pas enige jaren na 1945 plaats. In 1958 kwam de polder ten slotte droog te liggen. Hiervoor was het een petgatengebied, vergelijkbaar met dat in het ernaast gelegen Nieuwkoopse plassengebied.

Na droogmaking werd de grond voor de glastuinbouw bestemd en verscheen hier in het oosten van de polder een kleinschalig kassengebied de "Noordse Buurt". Daarnaast hebben zich hier enkele boomkwekerijen gevestigd. De overige grond van de droogmakerij is voornamelijk in gebruik als grasland. Uiteraard is hierbij de grond opnieuw ingedeeld in een regelmatige rationele verkaveling met relatief brede percelen.
In de naoorlogse jaren is een aanzienlijk deel van het grondgebruik op het bovenland langs de Kromme Mijdrecht, de oude Voordijkse Polder, veranderd. Hier liggen nu op twee plaatsen verblijfsrecreatiecomplexen.

3.2. Niet-agrarisch grondgebruik

Vanzelfsprekend was het veen een belangrijke "delfstof" in dit gebied in de loop van de eeuwen. Het afgraven van het veen heeft indirect de veranderingen in het gebruik van de grond en tevens het huidige beeld van de gemeente Zevenhoven bepaald.
Bijna het gehele gebied van de gemeente, behalve de lintbebouwing en de strook langs de Kromme Mijdrecht, bestaat uit afgegraven en vervolgens drooggemaakte polders. De bebouwing bleef op een smalle strook bovenland achter, die bij de vervening werd uitgespaard. Eind 18e eeuw was het gebied dan ook één groot plassengebied, met in het westen de Nieuwkoopse poel en in het oosten de Zevenhovense plassen, slechts gescheiden door de bebouwing van Zevenhoven en Noordeinde.
De recreatie in de gemeente kwam pas na 1945 op gang en vestigde zich, bij afwezigheid van plassen, in het landschappelijk aantrekkelijk gebied langs de Kromme Mijdrecht. Dit ging wel ten koste van de natuur ter plaatse. De bovenlanden zijn namelijk natuurwetenschappelijk waardevol. Het noordelijke gedeelte wordt nu als "klein maar prachtig" natuurgebied bestempeld. Het is een rijk grasland wat betreft flora en fauna.

3.3. Visuele karakteristiek

Het grondgebied van de gemeente Zevenhoven bestaat grotendeels uit een typisch droogmakerijenlandschap, ontstaan na uitvening. Diepe polders met veel weiland, van elkaar gescheiden en omgeven door relatief hoge dijken, geven het geheel een wijdse aanblik. Het restant bovenland annex dijk met daarop de bebouwing en beplanting van de dorpen Zevenhoven en Noordeinde vormt een centraal element in dit gebied. De veenrestdijk zorgt voor een feitelijke en visuele scheiding van de twee grote droogmakerijen. Ten zuiden van Zevenhoven wordt de dijk lager en loopt deze door tot het
Noordse Dorp. De polders hebben dus een open karakter, versterkt door het regelmatige verkavelingspatroon.
De Noordse Buurt kan men wel als droogmakerij bestempelen, maar het maaiveld ligt hier een stuk hoger, omdat de grond minder diep is uitgeveend. Het westen heeft nog een open karakter met vlak grasland, terwijl het beeld in het oosten wordt bepaald door de aldaar aanwezige glastuinbouw.
De strook bovenland langs de Kromme Mijdrecht heeft zijn oorspronkelijke gezicht voor een deel weten te behouden. Een slagenverkaveling met zeer veel brede sloten. Ook hier treft men een open graslandgebied aan, in het noordoosten begrensd door de rivier met haar dijk en boerderijen met beplanting erlangs. De twee aanwezige recreatiecomplexen die van

beplanting zijn voorzien en de hele breedte van het bovenland beslaan, verdelen de ruimte binnen het gebied.

4. INFRASTRUCTUUR

4.1. Wegen

Zevenhoven is nooit optimaal bereikbaar geweest. De wegen in de gemeente zijn nauwelijks van meer dan lokale betekenis te noemen. De enige weg die dit niveau ontstijgt, is de Provinciale Weg nr. 10, die over de westgrens van de gemeente loopt en via Aarlanderveen, Nieuwkoop en Nieuwveen naar de provinciegrens met Utrecht loopt. Deze weg, gelegen op het voormalige spoorwegtracé van de lokaallijn Uithoorn-Alphen aan den Rijn, werd echter pas na 1945 aangelegd. Langs deze weg loopt de oude Nieuwveenseweg, die Nieuwveen met Nieuwkoop verbond.
De oude dijkweg, die de kernen Zevenhoven en Noordeinde verbindt, is de oorspronkelijke ontginningsbasis waarlangs de lintbebouwing zich heeft ontwikkeld. Deze weg vormde in de verveningstijd de voornaamste waterkering tussen de Nieuwkoopse poel en de Zevenhovense plassen. Nadat deze plassen droog werden gemaakt tussen 1809 en 1813, werd op de herwonnen gronden een rechthoekig wegennet aangelegd om de polders te ontsluiten.
Opvallend is de Stationsweg, die slechts in naam herinnert aan het verdwenen spoorwegstation, dat ten westen van Zevenhoven buiten de kern gelegen was. Structurele bebouwing langs deze weg naar het station heeft zich niet ontwikkeld.
Enige verbeteringen aan bestaande paden en wegen hebben in de 19e eeuw voor een betere ontsluiting gezorgd. De grotere verbindingswegen gaan echter nog steeds niet door het dorp en er is maar weinig openbaar vervoer. De gemeente heeft hierdoor zijn relatief geïsoleerde positie behouden.

4.2. Wateren en dijken

Het enige water van betekenis in Zevenhoven is de Kromme Mijdrecht, die de oostgrens van de gemeente en deels van de provincie vormt. Het riviertje loopt van de Grecht naar het Amstel-Drechtkanaal bij Uithoorn en vormt met de Grecht een scheepvaartverbinding van de Oude Rijn naar het Amstel-Drechtkanaal. Als route voor het doorgaande vrachtverkeer is deze verbinding van geringe betekenis.
De Kromme Mijdrecht is de ontginningsbasis voor dit gebied, van waaruit het veen in de 12e eeuw in westelijke richting in fases is ontgonnen tot aan het huidige dorp Zevenhoven. Het is tevens boezemwater van het Amstelland waarop een deel van de gemeente van oudsher zijn water loost.
De rivier, met haar bovenlanden, is de laatste decennia een aantrekkelijke plaats geworden om verblijfsrecreatie langs te vestigen, mede door het oorspronkelijke karakter van het landschap ter plekke. Dit heeft geresulteerd in de aanwezigheid van verschillende bungalowparken.
De Kromme Mijdrecht vormde oorspronkelijk met de Drecht nabij Uithoorn de Amstel. Tegenwoordig is dit het Amstel-Drechtkanaal.

De dijken en kaden in de gemeente hebben een waterkerende functie en zijn tevens veelal als weg in gebruik. Het patroon van de dijken komt daarom bijna als vanzelfsprekend overeen met dat van de wegen en wateren.

4.3. Spoorwegen

In 1915 werd de lokaalspoorlijn Uithoorn-Alphen aan den Rijn geopend. Vanuit Uithoorn liep het traject naar Nieuwveen, waar het afboog in de richting van Nieuwkoop. Het spoor lag hier over 4 km langs de oostzijde van de Nieuwveenseweg. Halverwege dit rechte stuk werd het station van Zevenhoven gebouwd, ruim 1 km ten westen van het dorp. Het deel van de bestaande weg, die de kern met het station verbond, werd dan ook omgedoopt tot de "Stationsweg". Het station heette "Het Haasje", waarmee ook de huidige bushalte nog wordt aangeduid.
Het traject was een zuivere streekbedieningslijn, die zoveel mogelijk dorpen aandeed om deze met de omringende streekcentra te verbinden. Deze ontsluitingsfunctie was echter van korte duur. Het personenvervoer liep sterk terug door de concurrentie van de autobus, waardoor het niet lonend meer was. De spoorlijn werd in 1936 opgeheven. Op het voormalige tracé ligt nu de provinciale weg.

4.4. Openbare nutsvoorzieningen

Zevenhoven was aangesloten bij de "Stichting Drinkwaterleiding de Elf Gemeenten", die in 1932 werd opgericht. Dit distributiebedrijf betrok haar water van de "NV Bowadi" te Bodegraven. Hiermee werd Zevenhoven op een centrale drinkwatervoorziening aangesloten met een aansluitingspercentage van 76% in 1947. Dit lag onder het provinciaal gemiddelde. In 1922 werd de gemeente aangesloten op de elektriciteitsvoorziening van de Leidse fabriek van gas en elektriciteit.

5. NEDERZETTINGEN

5.1. Algemeen

De nederzettingen in de gemeente Zevenhoven zijn voornamelijk dorpen van het weg- of dijktype met een van oorsprong typische, deels tweezijdige lintbebouwing, nu enigszins verhuld door de naoorlogse uitbreiding van de kernen. Dit laatste geldt met name voor de belangrijkste kernen Noordeinde en Zevenhoven. Deze dorpen ontwikkelden zich langs de dijkweg, tevens de oude strook bovenland, die de Polders Nieuwkoop en Zevenhoven van elkaar scheidt. Ook het gehucht Noordse Dorp ligt als lint langs het verlengde van deze weg in zuidoostelijke richting. De Noordse Buurt is pas in de laatste decennia als planmatig aangelegd tuinbouwcentrum tot stand gekomen.
Verspreide bebouwing bevindt zich in het westen van de Noordse Buurt Polder en in de Polder Zevenhoven langs de wegen en dijken, waaronder de Kousweg in het zuidoosten, waar de Zevenhovense Buurt ligt.

De bevolkingsgroei in de gemeente had een nogal grillig verloop. Pas in de afgelopen dertig jaar nam de bevolking fors toe, na de totstandkoming van enkele nieuwbouwwijken.

jaartal	aantal inwoners
1822	912
1840	836
31-12-1859	814
1880	1.222
1890	1.144
1900	1.095

jaartal	aantal inwoners
1910	1.092
31-12-1919	1.182
31-12-1928	1.124
1940	1.104
1960	1.414
1988	2.790

In het weidegebied werd steeds de geringste bevolkingsdichtheid aangetroffen in Zuid-Holland.

5.2. Kernen

5.2.1. Zevenhoven (Westeinde)

Het dorp Zevenhoven moet enige tijd na 1085 zijn ontstaan, nadat de bisschop van Utrecht de grond, waar Zevenhoven nu ligt, in een ruilovereenkomst overdroeg aan de proost van de Sint Janskerk. Vanaf dit moment is het gebied bekend als de "Proosdij van Sint Jan". De ontginning van de veenwildernis vond in fases plaats vanaf de Kromme Mijdrecht en moet omstreeks het midden van de 12e eeuw zijn voltooid. Op de plek van de lintbebouwing, die ontstond aan het eind van de ontginning, ligt het huidige dorp Zevenhoven. Na verscheidene conflicten belandde Zevenhoven vanaf de 13e eeuw bestuurlijk onder de Graaf van Holland als ambachtsheerlijkheid.
Tot aan de tijd van de massale turfwinning, die rond 1500 van start ging, verarmde de gemeente, waarschijnlijk als gevolg van het inklinken van het veen. De welvaart ontstaan door de vervening was echter van korte duur. Het veroorzaakte in Zevenhoven uiteindelijk een sterke verarming. Met de vervening van het landbouwgebied vertrokken de meest

kapitaalkrachtige boeren naar elders. Anderen vonden een karig bestaan in de turfwinning. Veel boerenbedrijven verdwenen met het afgraven van het veen. Het buurdorp Schoot werd zelfs door de ontstane plassen ingesloten en verdween uiteindelijk in de 18e eeuw in de golven.
Het vervoer van turf bood wel werk voor turfschippers, die de brandstof naar de steden transporteerden. De hiervoor in Zevenhoven opgerichte scheepswerven zijn in de loop van de tijd allemaal verdwenen. Een ander opvallend element waren de vele smederijen, waar volgens sommige bronnen gereedschap voor de walvisvaart werd gemaakt. Van de oorspronkelijke 30 smederijen was er in de 19e eeuw slechts één over.
Uitbreiding van de bebouwing werd in de natte periode op natuurlijke wijze ingedamd. De lintbebouwing op de drooggebleven strook bovenland kon zich slechts verdichten. Na het droogvallen van de Polders Nieuwkoop in 1809 en Zevenhoven in 1813, werden de nieuwe boerderijen in de 19e eeuw in de polders gebouwd, los van de oude dorpskernen, op een rationeel bepaalde plaats.
Een aantal boerderijen in de polders heeft Russische stedennamen. Een Amsterdamse bankier, die zijn geld met Russische leningen had verdiend, kocht in de eerste helft van de 19e eeuw grote stukken grond op en liet hierop deze boerderijen bouwen. In Zevenhoven zijn er nog twee terug te vinden onder de namen Charcow en Archangel.

Tussen 1850 en 1945 vond nauwelijks uitbreiding van de bebouwing in Zevenhoven plaats. Met het uitblijven van de ontwikkeling van een vorm van industrie in de gemeente en het behouden van het agrarisch karakter was hier ook geen echte aanleiding toe. Dit werd in de hand gewerkt door de gebrekkige infrastructuur, tijdelijk opgelost met de opkomst en ondergang van de lokaalspoorlijn.
Langs de stationsweg ontstond er een klein lint tot aan de Protestantse Kerk die hier werd gebouwd. De westzijde van de dorpslintbebouwing ligt langs de dorpsstraat, de oostzijde langs de ringsloot, verbonden met de weg door talrijke bruggetjes.

Na de oorlog vonden er een schaalvergroting en mechanisatie in de landbouw plaats, waardoor de agrarische sector minder werk bood en meer mensen gedwongen werden dagelijks het dorp te verlaten voor het werk. Dit werd mogelijk door de opkomst van de auto, die woonforensen ertoe bracht om zich na 1960 in Zevenhoven te komen vestigen. Als gevolg hiervan kreeg het dorp in deze tijd enkele nieuwbouwwijken. Alle uitbreidingen van de kern vonden plaats in westelijke richting, in de polder Nieuwkoop, buiten de oude lintbebouwing met de dijk.
Ondanks het feit dat het aantal inwoners in de afgelopen 25 jaar verdubbelde, is Zevenhoven de status van afgelegen plattelandsgemeente nog steeds niet ontstegen. De komst van Rijksweg 3, de rechtstreekse verbinding tussen Amsterdam en Rotterdam, reeds in 1927 gepland, lijkt definitief van de baan. Hiermee zou de gemeente ontsloten worden en zeker van karakter veranderd zijn.

5.2.2. Noordeinde

Hoewel de kern Noordeinde meestal als een aanhangsel van het dorp Zevenhoven wordt gezien, is het toch een dorp op zichzelf. Tussen de twee dorpen ligt een stuk weg met wat boerderijen. Van een doorlopende bebouwingsstrook is dus zeker geen sprake.
Waarschijnlijk ontstond Noordeinde als Rooms-Katholieke enclave in de gemeente, naast het Protestantse Zevenhoven. Tussen 1850 en 1945 bestond Noordeinde uit niet meer dan

een kleine tweezijdige lintbebouwing, met daarin een Rooms-Katholieke kerk met pastorie en begraafplaats. Tevens was er voor 1945 reeds een Katholieke school.
Evenals in Zevenhoven ligt hier de lintbebouwing op het restant bovenland aan de oostzijde langs de ringsloot door bruggetjes met de weg verbonden, terwijl aan de westzijde de bebouwing direct aan de weg ligt. Ook hier vond de uitbreiding na 1945 in westelijke richting plaats, in de Polder Nieuwkoop, waardoor het dorp nu meer een komvorm heeft gekregen. Ten oosten van de dorpsbebouwing bevindt zich tegenwoordig een klein kassengebied.

5.2.3. Noordse Dorp en Noordse Buurt

Het Noordse Dorp ligt ingeklemd tussen het water van de Noordendse Plas en de dijk van de Noordse Buurt Polder. Het dorp wordt doorsneden door het verlengde van de weg, die tevens Noordeinde en Zevenhoven doorkruist.
Het zuidelijke deel van het dorp met de Nederlands Hervormde kerk is op de restanten van de legakkers in de plas gelegen en behoort tot de gemeente Nieuwkoop. Over het water voert een kerkepad vanuit Noorden naar de kerk. Aan de noordzijde van de weg ligt de andere helft van het dorp, langs en op de dijk, in de gemeente Zevenhoven.
Het dorp heeft nooit uit meer dan enkele tientallen panden bestaan en is in bebouwingsomvang na 1850 ongeveer gelijk gebleven.
Na de droogmaking van de Noordse Buurt Polder in de jaren vijftig van deze eeuw ontwikkelde zich hier een geconcentreerd tuinbouwgebied. De restveengronden in de polder bleken hiervoor geschikt te zijn.
In het kassengebied werd een intern wegenstelsel aangelegd, waarlangs de bebouwing plaatsvond. Dit gebied staat nu bekend als het tuindersdorp "Noordse Buurt".

5.3. Verspreide bebouwing

Verspreide bebouwing in Zevenhoven bevond en bevindt zich nog steeds langs de Kromme Mijdrecht, waaronder de oude boerderijen "Dank en Hoop" en "De Eensgezindheid", langs de dijk in het oosten van de Polder Zevenhoven en langs de Kousweg.
Ten slotte ligt er nog een cluster bebouwing in het westen van de Noordse Buurt Polder op het oude bovenland.
Eén onderstuk van een molen is het enige overblijfsel in de gemeente van de molens die de Zevenhovense plas hebben drooggemalen.
De moderne bungalowparken "Sans Souci" en "Zomerlust" zouden ook als verspreide bebouwing getypeerd kunnen worden.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Algemeen/provinciaal:

- Aa, A.J. van der (1839-1851)
  Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, 13 delen + suppl. Gorinchem.

- Atlas van historische vestingwerken in Nederland (1970)
  Deel IV, de provincieën Zuidholland en Zeeland. Eerste aflevering: Zuidholland. Z.p..

- Beekman, A.A. (1948)
  De wateren van Nederland. Aardrijkskundig en geschiedkundig beschreven. 's-Gravenhage.

- Een beeld van het zuid-hollandse landschap (1981-1988)
  Een landschapsonderzoek in opdracht van de provincie Zuid-Holland. 6 delen. Z.p..

- Beschrijving van de provincie Zuid-Holland behorende bij de waterstaatskaart (1967). 's-Gravenhage.

- Bevolking der gemeenten van Nederland op 1 januari .... C.B.S.. 's-Gravenhage, 1950-heden.

- De bodem van Nederland (1965)
  Toelichting bij de Bodemkaart van Nederland, schaal 1:200.000. Samengesteld door de Stichting voor Bodemkartering. Wageningen.

- Buisman, J. (red.) (1978)
  Zuid-Holland vanuit de lucht. Baarn.

- Craandijk, J. (1888)
  Wandelingen door Nederland. Met platen naar de lithografiën van P.A. Schipperus en wandelkaartjes. Haarlem.

- Dijksterhuis, R. (1984)
  Spoorwegtracering en stedebouw in Nederland; Historische analyse van een wisselwerking. De eerste eeuw: 1840-1940. Proefschrift, TH Delft.

- Don, P. (red.) (1985)
  Kunstreisboek Zuid-Holland. 8e dr., Weesp.

- Drinkwatervoorziening in Nederland 1913-1938 (1938)
  Gedenkboek ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Centrale Commissie voor Drinkwatervoorziening en van het rijksbureau voor Drinkwatervoorziening. Den Haag.

- Fruin, R. (red.) (1866)
  Informatie up den staet faculteyt ende gelegenheyt van de steden ende dorpen van Hollant ende Vrieslant om daernae te reguleren de nyeuwe schiltaele gedaan in den jaere MDXIV. Leiden.

- Fruin, R. (red.) (1976)
  Enqueste ende informatie upt stuck van der reductie ende reformatie van den schiltaelen, voertijts getaxeert ende gestelt geweest over de landen van Hollant ende Vrieslant gedaan in den jaere MCCCCXCIIII. Leiden.

- Gedenkboek Twee eeuwen Waterstaatswerken (z.j.). Z.p..

- Honderd jaar Provinciale Waterstaat in Zuid-Holland (1976)
  Enige opstellen over de geschiedenis. 's-Gravenhage.

- Kley, J. van der (red.) (1967)
  Vaarwegen in Nederland. Een beschrijving van de Nederlandse binnenvaartwegen. Assen/Amsterdam/Rotterdam/Brussel.

- Kroon, A.W. (1862)
  Tegenwoordige staat van Zuid-Holland. Beschrijving en afbeelding der steden, dorpen, heerlijkheden en verdere wetenswaardige plaatsen in die provincie. Amsterdam.

- Lijst van Nederlandse gemeenten sinds 1830, waarvan de grens is gewijzigd, waarvan de naam is veranderd, die zijn opgeheven, nieuw gevormd of ingepolderd (1968). Z.p..

- De molens van Zuid-Holland (1980). Den Haag.

- Mulder, G.J.A. (red.) (1949-1959)
  Handboek der geografie van Nederland. 6 delen. Zwolle.

- De ontwikkeling onzer electriciteitsvoorziening 1880-1938 (1948).
  Uitgegeven naar aanleiding van het 25-jarig bestaan der Vereeniging van directeuren van electriciteitsbedrijven in Nederland. 2 delen. Arnhem.

- Postma, C. (red.) (1963)
  Holland in vroeger tijd; 18e-eeuwse beschrijvingen van steden en dorpen in Noord- en Zuid-Holland. 5 delen. 's-Gravenhage.

- Register van beschermde monumenten (1989). Zeist.

- Statistisch overzicht der Waterleidingen in Nederland over de jaren 1946 en 1947 (1950). Leeuwarden.

- Steegh, A. (1985)
  Monumenten Atlas van Nederland. 1100 Historische Nederzettingen in Kaart. 2e dr., Zutphen.

- Teixeira de Mattos, L.F. (1906-1961)
  De waterkeeringen, waterschappen en polders van Zuid-Holland. 16 delen. 's-Gravenhage.

- Tuinbouwatlas van Nederland [± 1941].
  Samengesteld door den Tuinbouw-voorlichtingsdienst van het Departement van Landbouw en Visscherij.

- Vermooten, M. en Smit, T. (1989)
  Spoortocht langs oude en nieuwe N.S.-stations: Noord- en Zuid-Holland en Flevoland. Hapert.

- Vervloet, J.A.J. en Steegh, A.W.A.Th. (1989)
  Bibliografie van de historische geografie. Wageningen.

- Verzameling van gegevens betreffende de electriciteitsvoorziening in de provincie Zuid-Holland (1915). 's-Gravenhage.

- Wallenburg, C. van (1966)
  De bodem van Zuid-Holland. Toelichting bij blad 6 van de Bodemkaart van Nederland, schaal 1:200.000. Wageningen.

- Witkamp, P.H. (1877)
  Aardrijkskundig woordenboek van Nederland. Tiel.

- Witkamp, P.H. en Sipman, M.A. (1895)
  Aardrijkskundig woordenboek van Nederland. Nieuwe uitgaaf. Arnhem/Nijmegen.

Regionaal/lokaal:

- Baert, J. (1976)
  Boerderijen in de Polders Nieuwkoop en Zevenhoven vernaamd naar Russische steden. In: Amstelodanum, nr. 2, 1976, p. 30-33.

- Een beeld van het Zuidhollandse landschap. Een landschapsonderzoek in opdracht van de provincie Zuid-Holland. Deel 2. De omgeving van Alphen aan den Rijn. De omgeving van Gouda. De Krimpenerwaard, Buro Maas 1983.

- Linden, H. van der (1955)
  De Cope. Bijdrage tot de rechtsgeschiedenis van de openlegging der Hollands-Utrechtse laagvlakte. Assen.

- Streekplan plassengebied (1973)

Vastgesteld bij besluit van Provinciale Staten van Zuid-Holland d.d. 26 oktober 1973.

- Te hooi en te gras (1986 en 1988)
  Voorlichtingsblad van de gemeente Zevenhoven. Zevenhoven.

- Zevenhoven het dorp dat bleef (1985)
  Zevenhoven.

VOORNAAMSTE GEBRUIKTE KAARTEN

- Topografische en Militaire Kaart; 1:50.000; no. 31; 1850.

- Kuyper, J.
  Gemeente-atlas van de provincie Zuid-Holland 1869.

- Chromotopografische kaart; 1:25.000; no. 404; 1874, 1914.

- Chromotopografische kaart; 1:25.000; no. 424; 1874, 1923.

- Topografische kaart; 1:50.000; no. 31 West; 1941 (Truppenkarte).

- Zevenhoven. Kaart behorende bij het plan regelende de bestemming in hoofdzaak voor het landelijk gebied der gemeente. Instituut Stad en Landschap van Zuid-Holland; 1943; 1e blad 1:25.000; 2e blad 1:2.500.

- Topografische kaart; 1:50.000; no. 31 B; 1949.

- Topografische kaart; 1:50.000; no. 31 B; 1986.

Figuur 1.

Gemeentegrenzen en regio-indeling M.I.P. Zuid-Holland

Schaal 1 : 400.000

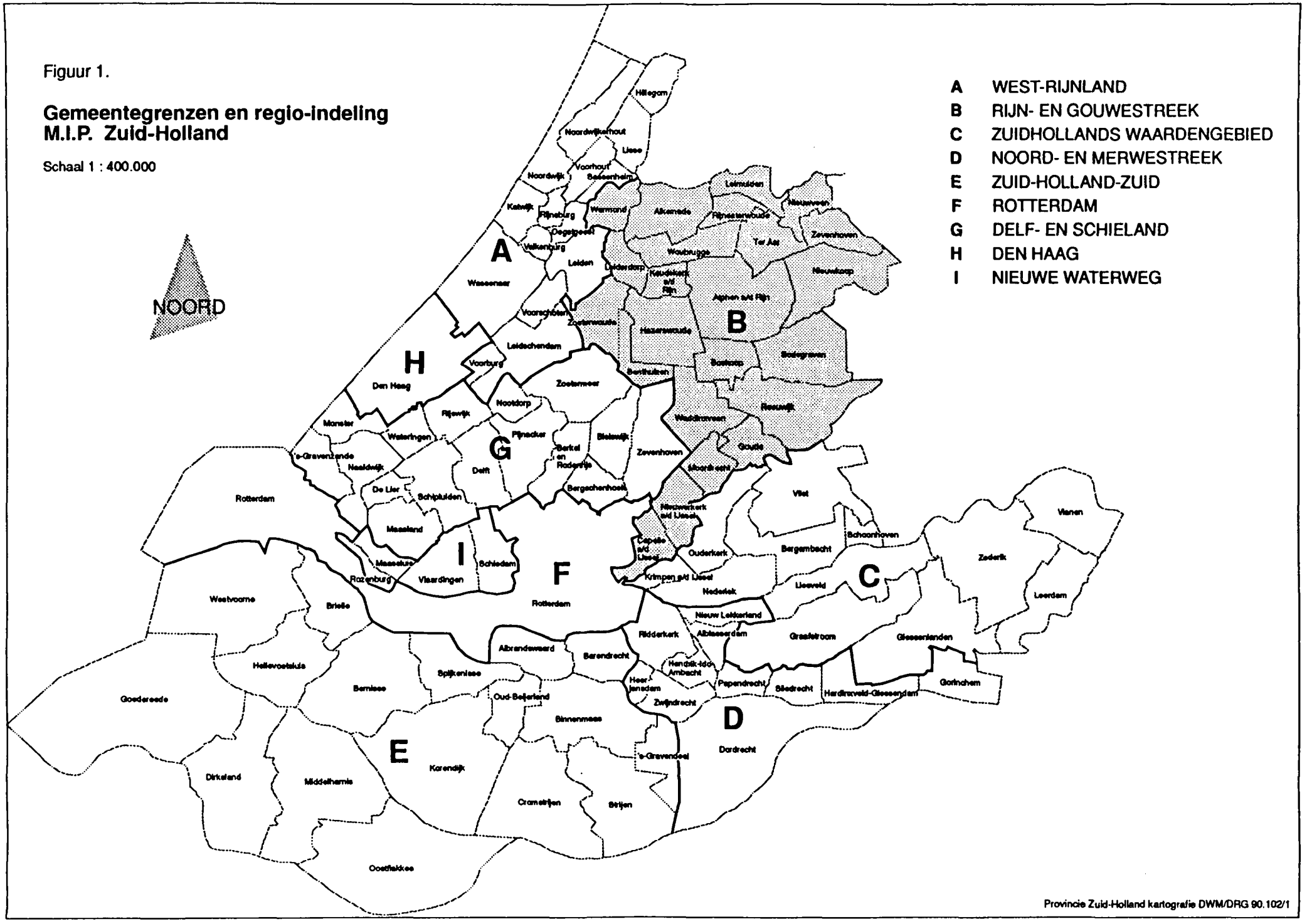

Provincie Zuid-Holland kartografie DWM/DRG 90.102/1

Jongere bouwkunst en stedebouw

1800-1945

Monumenten
Inventaris
Project (MIP

Figuur 1a.

Gemeente Zevenhoven

Schaal 1 : 300.000

Provincie Zuid-Holland kartografie DWM/DRG 90.102/6

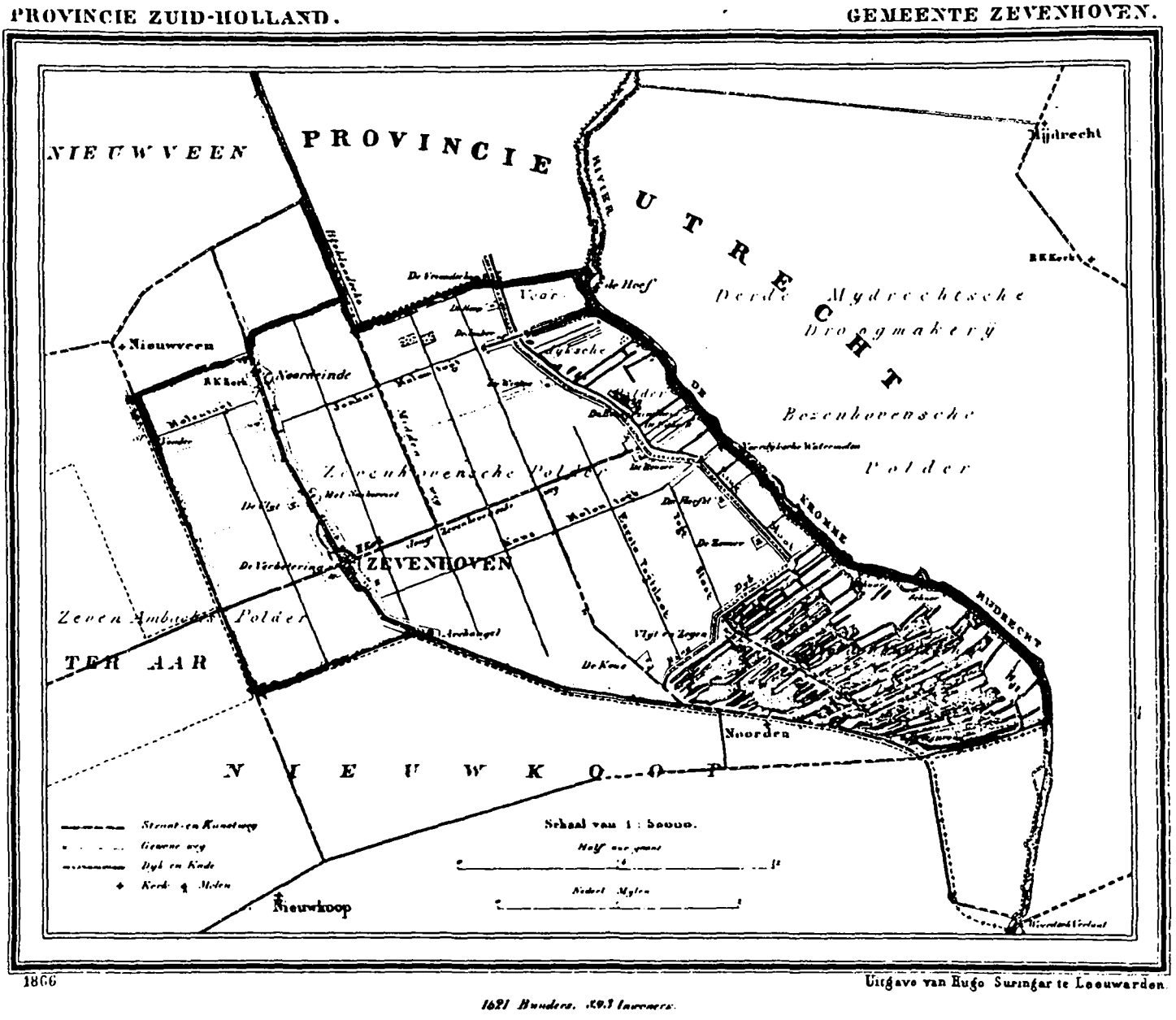

Figuur 2.
J. Kuyper, Gemeente-atlas van de provincie Zuid-Holland 1869.

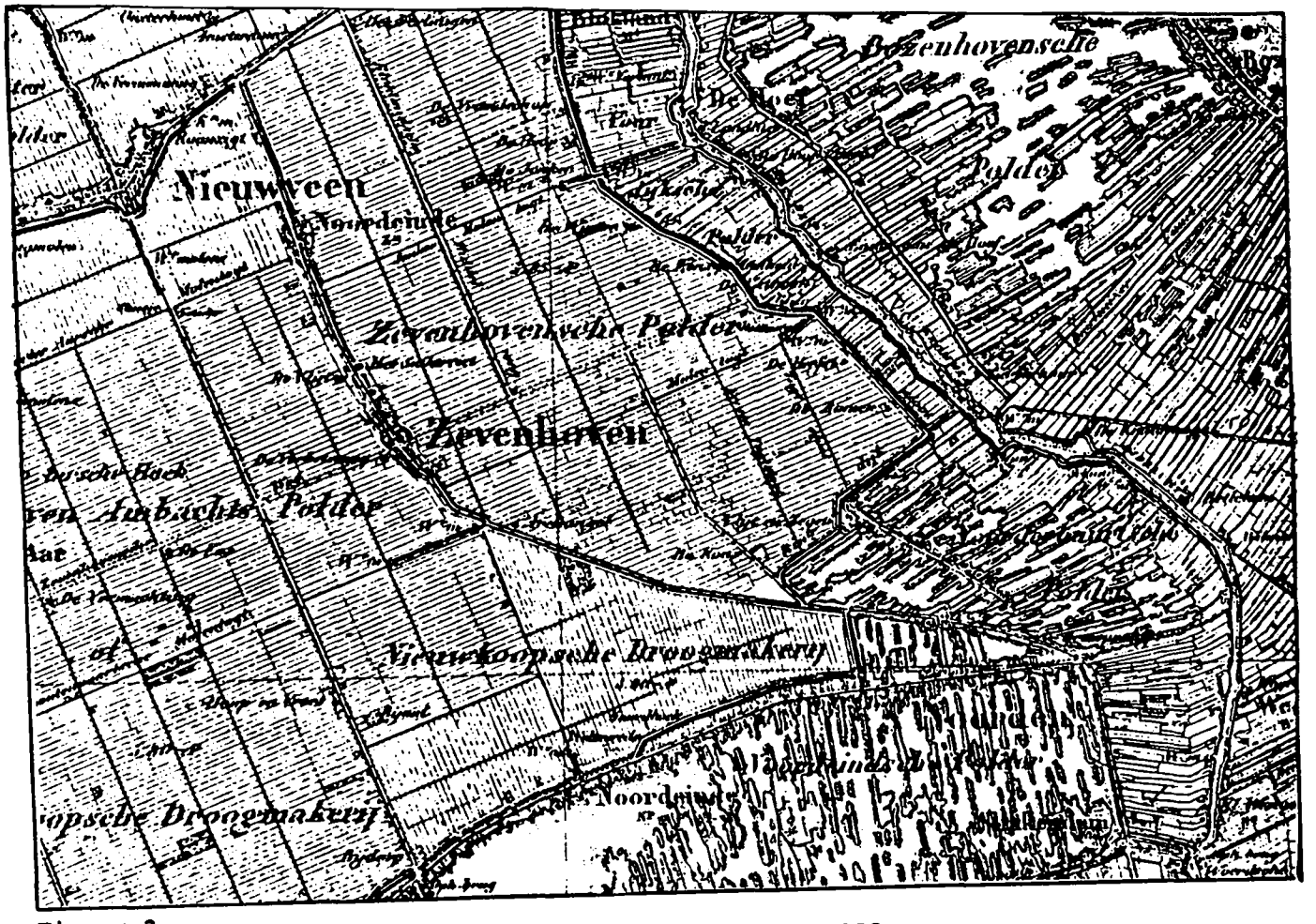

Figuur 3.
Topografische en Militaire Kaart; 1:50.000; no. 31; 1850.

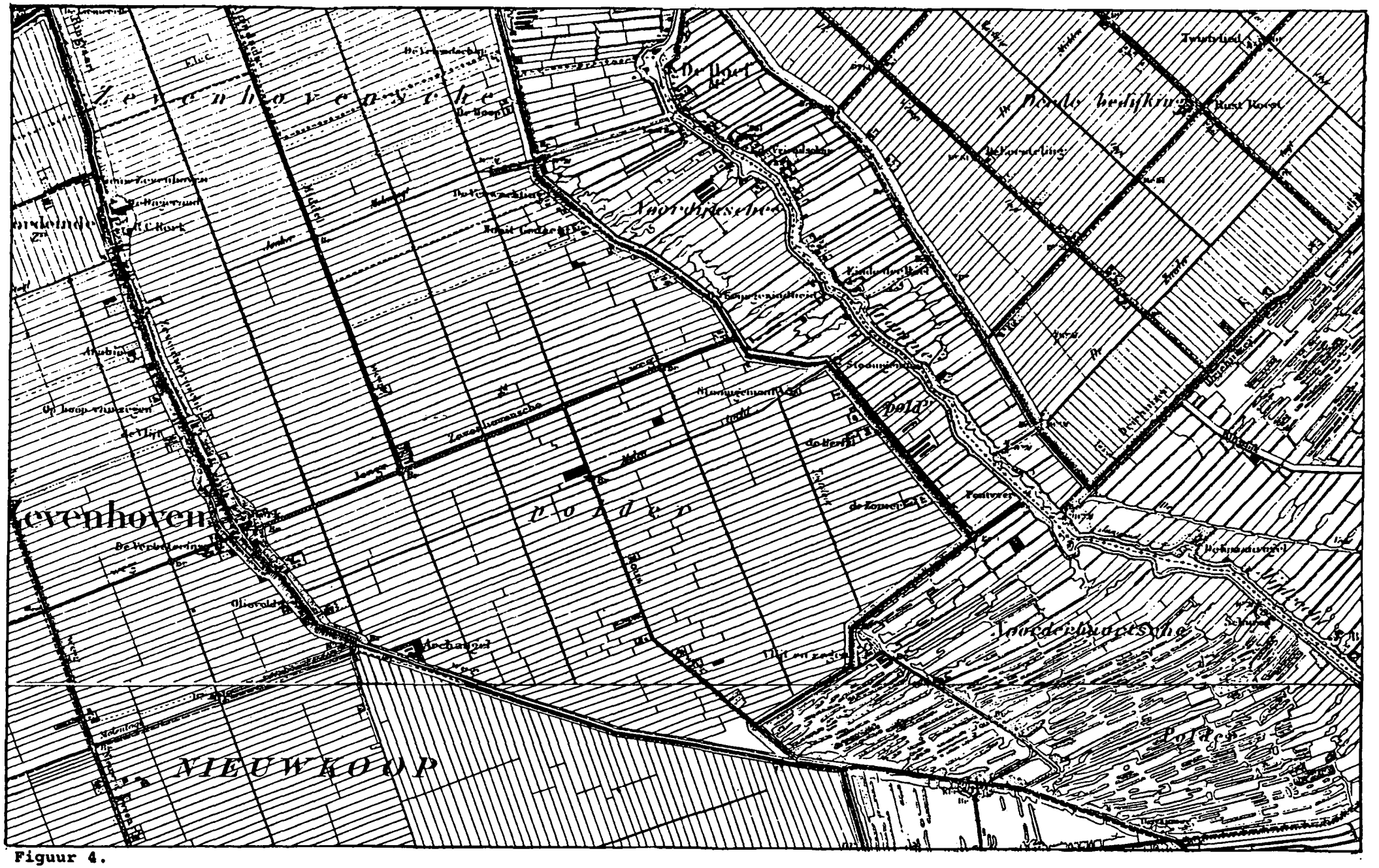

Figuur 4.
Chromotopografische kaart; 1:25.000; no. 404 en 424; 1914/23.

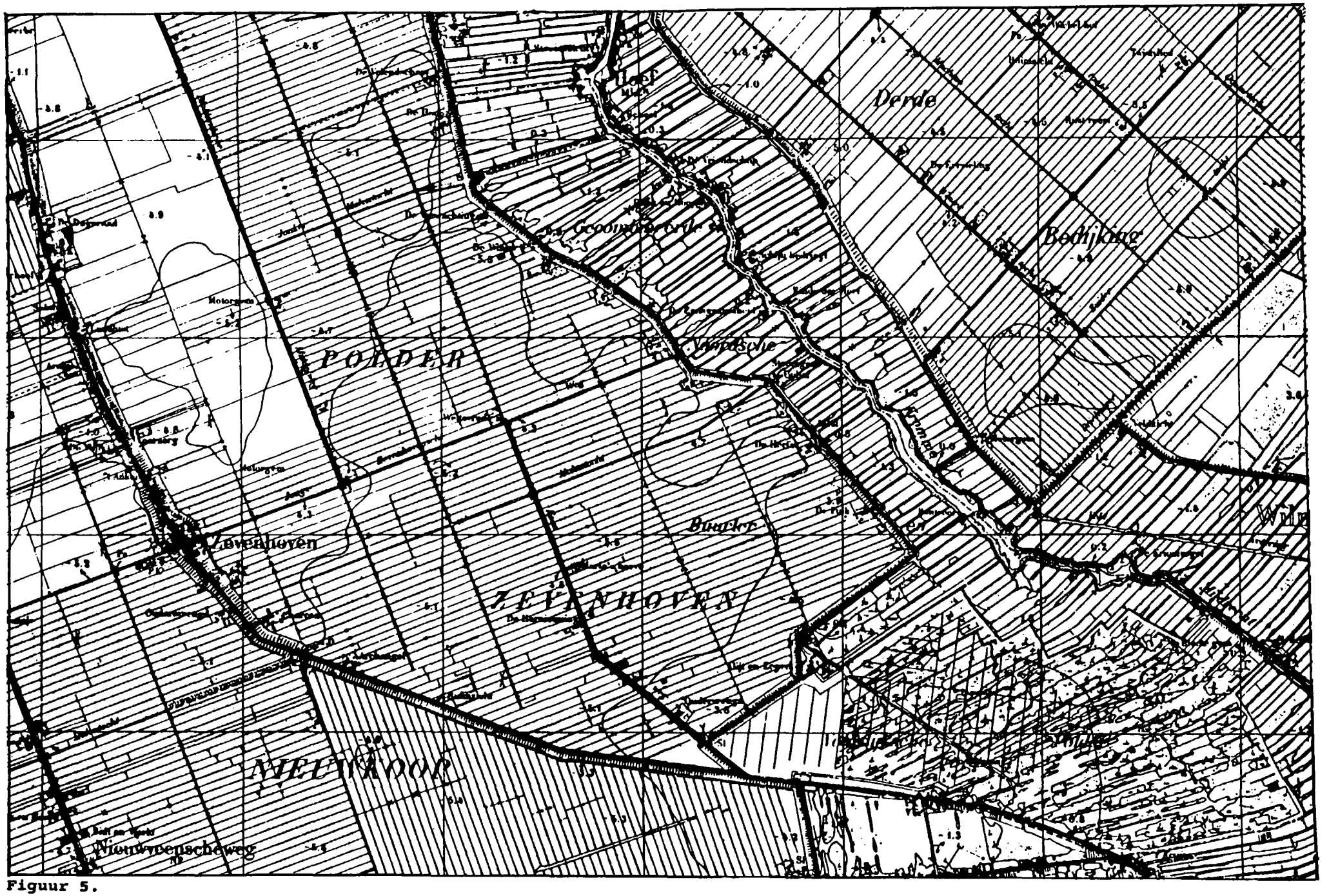

Figuur 5.
Topografische kaart; 1:25.000; no. 31 B; 1949.

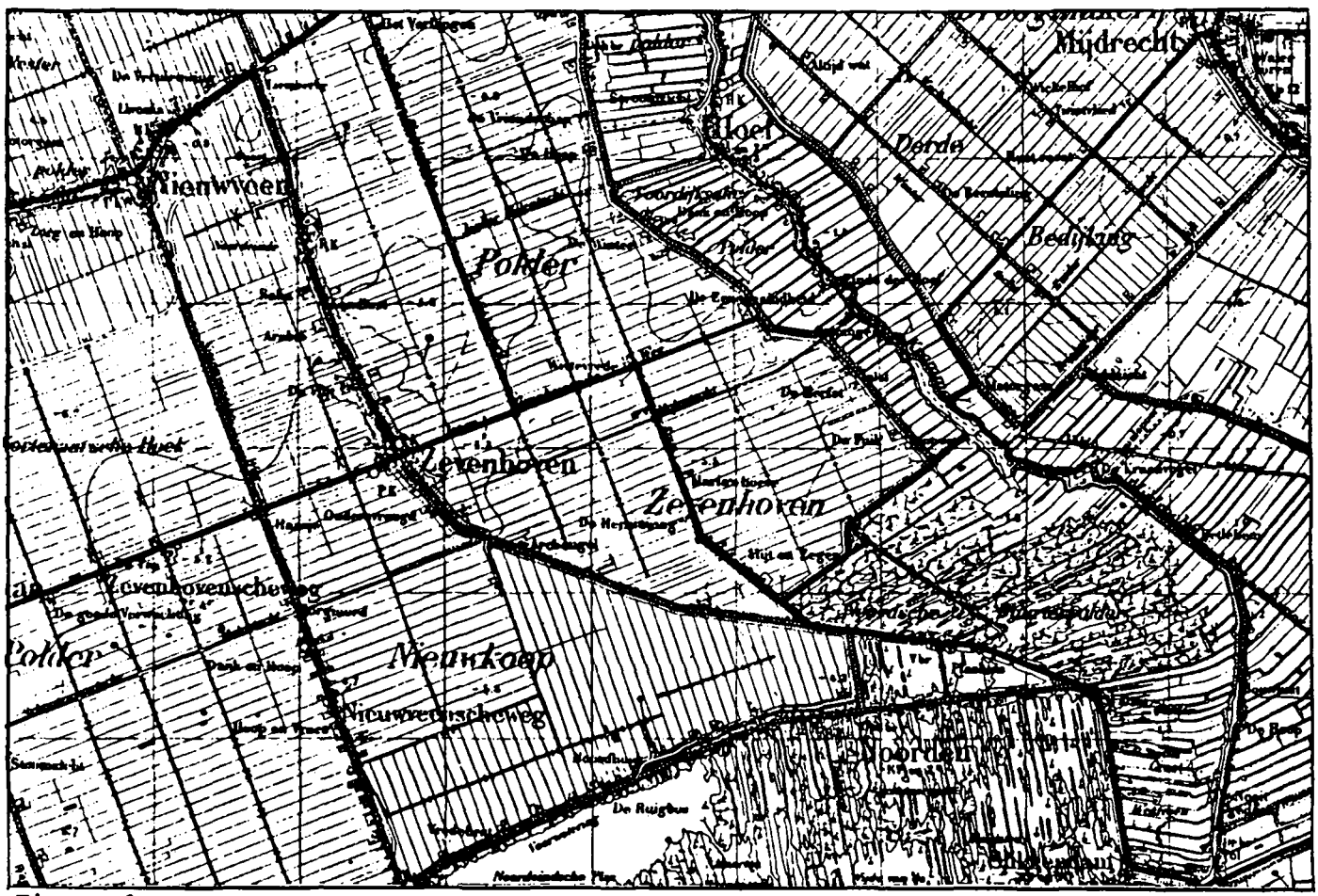

Figuur 6.
Topografische kaart; 1:50.000; no. 31 West; 1941 (Truppenkarte).

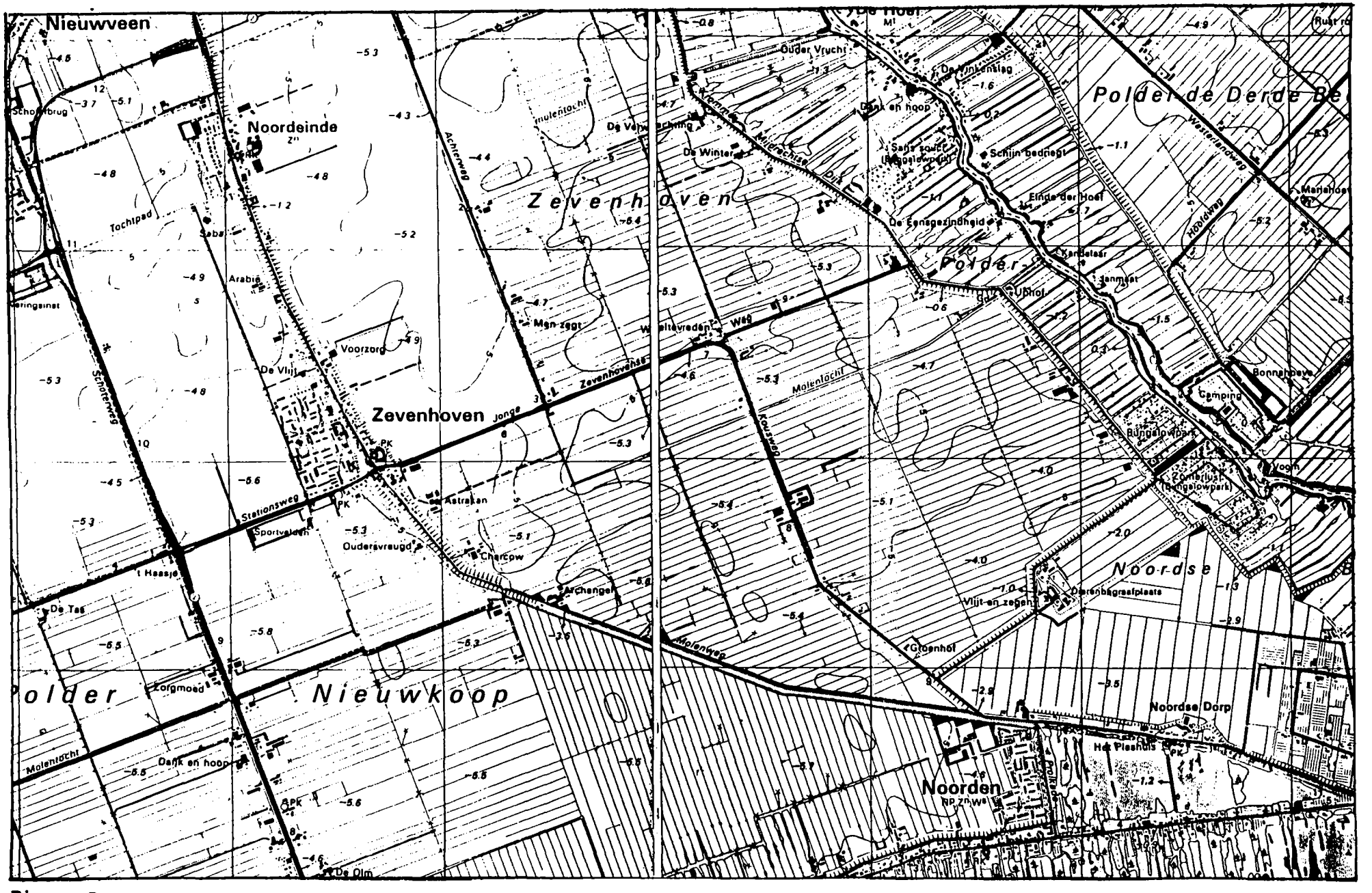

Figuur 7.
Topografische kaart; 1:25.000; no. 31 B; 1986.

LEGENDA BIJ DE KAART VAN DE FUNCTIONEEL-RUIMTELIJKE ONTWIKKELING IN HOOFDLIJNEN

Bestaande kern ± 1850

Omvang kern ± 1945

Terrein gedomineerd door Nijverheid, Handel en Industrie: ±1850 ±1945

Richting van Algemeen-ruimtelijke ontwikkeling

Lineaire ontwikkeling

1900 Weg, eventueel met jaar van opening

1900-1930 Spoorweg met openings- en sluitingsjaar

1900-1930 Lokaalspoorweg of tramweg met openings- en sluitingsjaar

S Spoor-/tramwegstation

Spoor-/tramwegstation opgeheven

1900 Waterloop, eventueel met jaar van opening

Provincie Zuid-Holland kartografie DWM/DRG 90.102/14

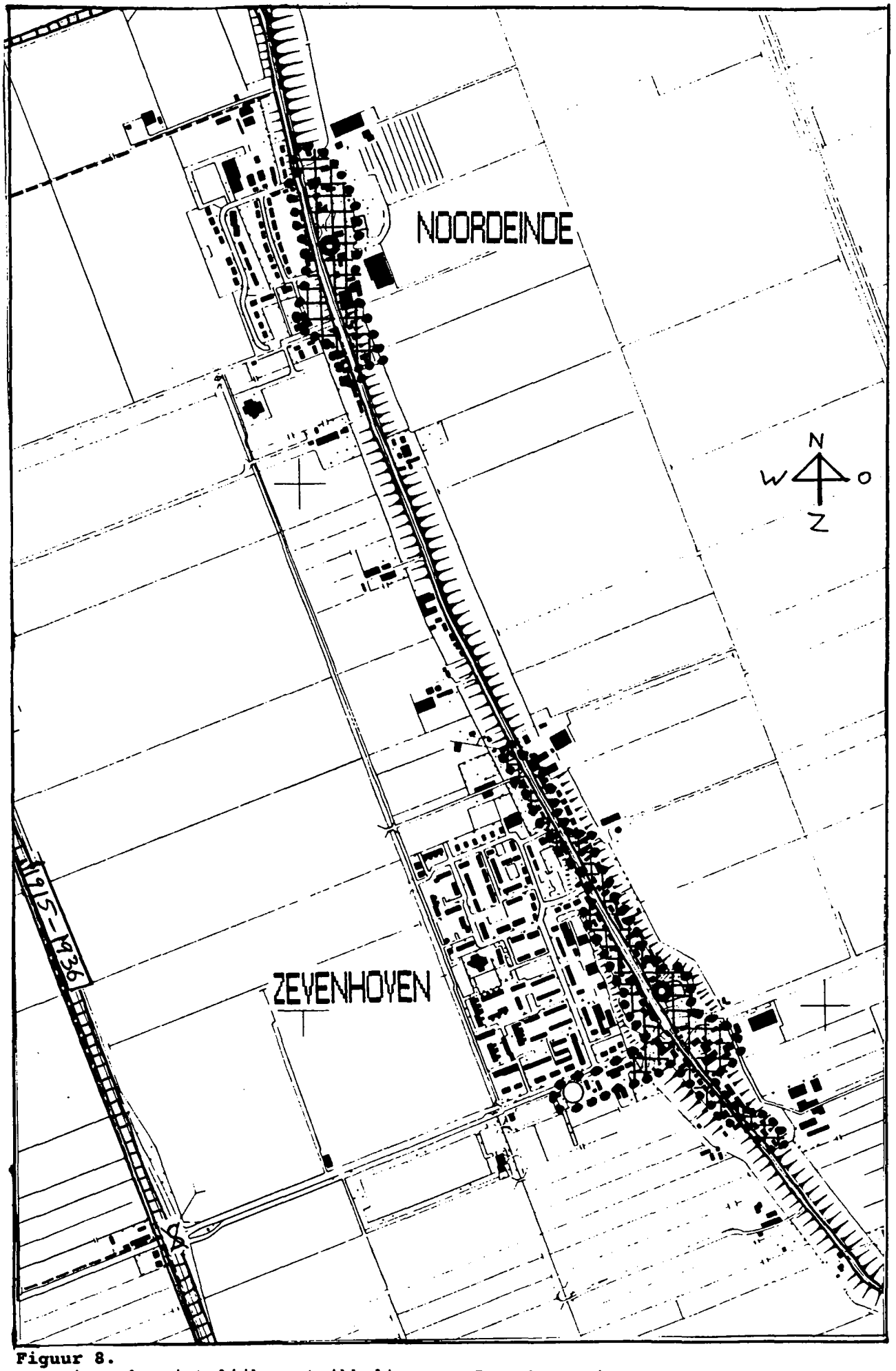

Figuur 8.
Functioneel-ruimtelijke ontwikkeling van Zevenhoven in hoofdlijnen, periode 1850-1945 (voor verklaring zie legenda).

BEBOUWINGSKARAKTERISTIEK EN STEDEBOUWKUNDIGE TYPOLOGIE

juni 1989

L.A. Nizet

BEBOUWINGSKARAKTERISTIEK

Inleiding

De gemeente Zevenhoven bestaat uit de aaneengesloten bebouwing van de kernen Zevenhoven en Noordeinde en in het buitengebied de buurtschappen De Hoef en Noordse Buurt.

Zevenhoven en Noordeinde

De kernen Zevenhoven en Noordeinde bestaan uit lintbebouwing die zich op een strook bovenland bevindt. In Zevenhoven bevindt zich één dwarsstraat in de richting van het voormalige station.
In Noordeinde zijn vermeldenswaard de Rooms-Katholieke kerk uit circa 1935 met achtergelegen Lourdesgrot, de pastorie uit 1842 en de schoolmeesterswoning aan het Oude Schoolpad uit 1885. De oorspronkelijk aan de woning vastgebouwde school is enkele jaren geleden afgebroken.
In Zevenhoven is vermeldenswaard de Nederlands Hervormde kerk uit de eerste helft van de 19e eeuw, met een voorgevel uit 1937. Voor het overige bestaat de bebouwing van de kern Zevenhoven uit eenvoudige dorpswoningen.
Aan het Noordeinde en Zuideinde staan enkele rijtjes woningbouw van vlak na de Tweede Wereldoorlog. Bovendien bevinden zich bij beide kernen kleine nieuwbouwwijkjes.

De Hoef en Noordse Buurt

In het buitengebied van de gemeente Zevenhoven bevinden zich de buurtschappen De Hoef en Noordse Buurt. Eerstgenoemd buurtschap bestaat uit lintbebouwing langs de Kromme Mijdrecht; voornamelijk langhuisboerderijen.
Het tweede buurtschap behoort slechts ten dele tot de gemeente Zevenhoven en bestaat uit een kleine kern rond een kerk (die zich op grondgebied van Nieuwkoop bevindt).

Buitengebied

Vermeldenswaard in het buitengebied is een tot woning verbouwde molenstomp - Hogedijk 18.
De in de gemeentebeschrijving genoemde boerderijen met Russische namen zijn nog aanwezig; bijvoorbeeld Charcov (1925) en Archangel (1841). Deze zijn echter niet van zodanige kwaliteit dat ze geïnventariseerd zijn.

STEDEBOUWKUNDIGE TYPOLOGIE

Van de gemeente Zevenhoven is geen stedebouwkundige typologie gemaakt, omdat er in de periode 1800-1945 alleen verdichting en uitbreiding van de kernen langs de reeds aanwezige structuur heeft plaatsgevonden.